

(«ισηγορία»). β) Η απόφαση λαμβάνεται με απλή πλειοψηφία των παρόντων. γ) Η επιλογή για τα δημόσια αξιώματα γίνεται με κλήρο. Οι περισσότεροι πολίτες έχουν άμεση εμπειρία διακυβέρνησης και γενική εξοικείωση με τις δημόσιες υποθέσεις. Ακόμα και οι απαθείς δεν μπορούν να τις αποφύγουν. Και όλοι γνωρίζουν ότι, αν κάτι δεν τους αρέσει, έχουν τη δύναμη να το αλλάξουν. Μπορούν, όχι απλώς να επηρεάσουν, αλλά να διαμορφώσουν άμεσα τη λήψη των πολιτικών αποφάσεων και τη διακυβέρνηση της πόλης.

Οι πολίτες έχουν ίσο δικαίωμα να δικάζουν. Τα δικαστήρια δεν συγκροτούνται από επαγγελματίες δικαστές, αλλά από κληρωτούς. Κάθε χρόνο κληρώνονται 6.000 εν δυνάμει δικαστές της Ηλιαίας που δίνουν όρκο, ότι θα δικάσουν σύμφωνα με τους νόμους και τα ψηφίσματα του αθηναϊκού λαού και της Βουλής των πεντακοσίων. Μετά την ορκωμοσία οι δικαστές μοιράζονται με κλήρο στα διάφορα δικαστήρια.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι στη δημοκρατική πόλη - κράτος η κοινωνία «αυτοθεσμιζεται», «αυτοκυβερνάται». Αυτό σημαίνει, ότι η ίδια ορίζει τους νόμους της, η ίδια μπορεί και να τους μεταβάλλει, ανάλογα με τις ανάγκες της και τις περιστάσεις. Αυτό την οδηγεί στην αυτονομία και την αυτοτέλεια. Μέσα σε τέτοιες συνθήκες, οι πολίτες που ζουν σε αυτήν και συμμετέχουν στην κοινοτική ζωή που αυτή τους εξασφαλίζει μπορούν να υποστηρίξουν ότι είναι ελεύθεροι άνθρωποι.

3.2. Η ελληνιστική εποχή: η οικουμενική πόλη

Το 334 π.Χ. βασιλιάς της Μακεδονίας αναγορεύεται ο Αλέξανδρος. Εμπνέεται από τα πολεμικά παραδείγματα του πατέρα του, Φιλίππου, και από τη διδασκαλία του παιδαγωγού του, Αριστοτέλη. Με τις κατακτήσεις του διευρύνει την αντίληψη της πόλεως προς την κατεύθυνση της οικουμένης. Η γλώσσα και ο πολιτισμός των Ελλήνων που μεταλαμπάδευσε στα εδάφη που κατέκτησε, επιζούν επί αιώνες. Λαοί που μέχρι τότε αγνοούσαν ο ένας τον άλλον, έρχονται σε επαφή, είτε λόγω των επεκτατικών πολέμων και της διπλωματίας, είτε μέσω των νέων οδών του εμπορίου. Για πρώτη φορά, πληθυσμοί στη Δύση και την Ανατολή θα αντιληφθούν πόσο μεγάλος είναι ο κόσμος όπου ζουν και θα σφυρηλατήσουν δεσμούς που οδηγούν στην ανταλλαγή εμπορευμάτων και ιδεών.

Ο πρόωρος θάνατος του Αλέξανδρου το 323 π.Χ. αφήνει αναπάντητο το ερώτημα, αν θα μπορούσε με τις εξαιρετικές ικανότητές του, να επιτύχει την πολιτική ενότητα της αυτοκρατορίας του. Η αυτοκρατορία του κατακερματίζεται και διαμοιράζεται στους διαδόχους του.

Στα ελληνιστικά βασίλεια κατοικεί ένα μωσαϊκό υπηκόων χωρίς καμιά ομοιογένεια από άποψη φυλετική, κοινωνική, πολιτική. «Επίσημη γλώσσα» είναι η ελληνική. Πρόκειται για την

Θεόφιλος, «Ο Περικλής από της Πνυκός Δικαιολογών χάριν της Ακροπόλεως δαπάνας», Μουσείο Θεόφιλου, Μυτιλήνη.

«Τις αγορεύειν βούλεται;»

«...Η συνεδρίαση άρχιζε πολύ πρωί με το χάραμα. Το σήμα δινόταν με μια σημαία που κυμάτιζε στην Πνύκα. Αμέσως η αστυνομία έκλεινε τους δρόμους που οδηγούσαν στην αγορά, σημείο συνάθροισης των περιπατητών και διοχέτευε τους πολίτες προς την κατεύθυνση που έπρεπε να πάρουν.[...] Ανέβαιναν από έναν πολύ ανηφορικό δρόμο. Λίγο πριν από την κορυφή του έφταναν σε μια ταράτσα, όπου ανακάλυπταν μια θαυμάσια θέα προς τη θάλασσα, την αγορά, τον Άρειο Πάγο και τα προπύλαια της Ακρόπολης. [...] «Ποιος ζητά το λόγο;» Μ'αυτές τις λέξεις ανοίγει ο κήρυκας τη συζήτηση...».

Gustave Glotz, Η ελληνική πόλις, Μτφρ. Αγνή Σακελλαρίου, Δ' έκδ., Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα 1994.

Τμήμα κληρωτίδας του 3ου αι. π.Χ. (Μουσείο Αρχαίας Αγοράς, Αθήνα)

εξελιγμένη μορφή της αττικής διάλεκτου που έγινε η παγκόσμια γλώσσα της ελληνιστικής εποχής («ελληνιστική κοινή»). Σε αυτήν γράφονται οι νόμοι, τα επίσημα κείμενα, τα βιβλία (συμπεριλαμβανομένης και της Καινής Διαθήκης αργότερα). Οι παλαιές γλώσσες πάντως διασώζονται ως μητρικές γλώσσες μεγάλων ομάδων πληθυσμού, όπως για παράδειγμα η αραμαϊκή (η γλώσσα του Ιησού) και η αιγυπτιακή.

Ο καινούργιος κόσμος μοιάζει να μην έχει όρια. Η μετάβαση από τον προστατευτικό χώρο της πόλεως – κράτους στον κοσμοπολιτισμό, η συμβίωση με τόσους διαφορετικούς ανθρώπους, προκαλεί ανασφάλεια. Ο κόσμος όμως, όχι πια η πόλις, αποτελεί, κατά τον φιλόσοφο **Ζήνωνα**, θεμελιωτή της **στωικής φιλοσοφίας***, το νέο πρότυπο της ανθρώπινης κοινότητας: «...να μη ζούμε χωρισμένοι σε κράτη και σε δήμους και σε σύνορα ξεχωριστών δικαίων, παρά όλους τους ανθρώπους να τους λογαριάζουμε για συνδημότες και συμπολίτες μας, και μια ζωή και οργάνωση να υπάρχει...» (Πλούταρχος, *Περί της Αλεξάνδρου τύχης ή αρετής*, 329, β, μτφρ. Θρ. Σταύρου). Το φιλοσοφικό αυτό όραμα του Ζήνωνα, ο Αλέξανδρος το έκανε πράξη. Ο άνθρωπος της ελληνιστικής εποχής παύει να είναι πολίτης της πόλης του, γίνεται «πολίτης της οικουμένης».

Τα ελληνιστικά βασίλεια επιζούν περισσότερο από έναν αιώνα και συνδέονται μεταξύ τους με κοινούς δεσμούς γλώσσας, πολιτισμού και εμπορίου. Βαθμιαία όμως αρχίζουν να εξασθενούν. Το ένα μετά το άλλο υποτάσσονται στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία. Το πρότυπο αυτοκρατορίας που ίδρυσε ο Αλέξανδρος, όπως συνεχίστηκε από τους διαδόχους του, βρίσκει έκφραση στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία. Χάρη σε αυτόν τον νεαρό, ιδιοφυή και φιλόδοξο βασιλιά, **ο ελληνικός πολιτισμός έγινε οικουμενικός, και επηρέασε βαθύτατα όλο τον αρχαίο κόσμο.**

3. 3. Η βυζαντινή αυτοκρατορία – Οι κοινότητες

Το 330 μ.Χ. ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος επιλέγει την ελληνική πόλη του Βυζαντίου, στην υδάτινη οδό μεταξύ Ευρώπης και Ασίας, για να θεμελιώσει τη «νέα Ρώμη», τη «βασιλεύουσα» Κωνσταντινούπολη. Οι τρεις **κύριες κατευθυντήριες αρχές** που διέπουν τη διακυβέρνηση της ανατολικής ρωμαϊκής (βυζαντινής) αυτοκρατορίας είναι **α)** η ρωμαϊκή παράδοση στους νόμους και τη διοίκηση, **β)** ο ελληνικός πολιτισμός, **γ)** η χριστιανική θρησκεία. Αυτά είναι και τα τρία **σπουδαιότερα στοιχεία που διαμόρφωσαν τον σύγχρονο ευρωπαϊκό πολιτισμό.**

Ο 6ος αιώνας σφραγίζεται από τη βασιλεία του Ιουστινιανού. Επιδιώξεις του είναι η αναβίωση της οικουμενικής ρωμαϊκής ηγεμονίας (*imperium romanum*) και η ενότητα του χριστιανικού κόσμου. Τον σκοπό αυτό εξυπηρετεί και **η ανασύσταση του**

* Στωική φιλοσοφία :ονομάστηκε έτσι επειδή τόπος συνάντησης των φιλοσόφων ήταν η “Ποικίλη Στοά” της Αθήνας. Ιδρυτής της ήταν ο Ζήνωνας απο το Κίτιο της Κύπρου.
30

Χάλκινη ψήφος δικαστή της Ηλιαίας (Μουσείο Αρχαίας Αγοράς, Αθήνα)

Ο Μέγας Αλέξανδρος Στα 200 π.Χ.

«[...] Κι απ' την θαυμάσια πανελληνιαν εκστρατεία, την νικηφόρα, την περιλάμπρη, την περιλάλητη, την δοξασμένη ως άλλη δεν δοξάσθηκε καμιά, την απαράμιλλη: βγήκαμ' εμείς• ελληνικός καινούριος κόσμος, μέγας.

Εμείς• Οι Αλεξανδρείς, οι Αντιοχείς, οι Σελευκείς, κι οι πολυάριθμοι επίλοιποι Έλληνες Αιγύπτου και Συρίας, κι οι εν Μηδί, κι οι εν Περσίδι, κι όσοι άλλοι.

Με τες εκτεταμένες επικράτειες, με την ποικίλη δράση των στοχαστικών προσαρμογών.

Και την Κοινήν Ελληνική Λαλιά ως μέσα στην Βακτριανή την πήγαμεν, ως τους Ινδούς.

[...]

Κ.Π. Καβάφης, Ποιήματα (1897 - 1933),

Εκδ. Ίκαρος, Αθήνα, 1989.

Ελληνιστική προτομή αλόγου από χαλκό, 2ος αι. π.Χ. (Συλλογή Λαυρεντίου Μεγαλοπρεπούς, Αρχαιολογικό Μουσείο Φλωρεντίας)